

БАЛАДЕ СРЕДЊЕГ ТИМОКА – *КАТИНА УДАЈА* И *СМРТ ДРАГОГ*

Айсіпракїї: Рад представља покушај да се изнова и на другачији начин приступи народним песмама Средњег Тимока. Анализирани су баладе *Катина удаја* и *Смрт драгог*, које су сличне по мотивима и лепоти стиха. Оно што их чини аутентичним јесте архаичан говор којим су испеване. Због аутентичности речника песме су наведене у изворном облику, онако како је сакупљач записао у збиркама.

Кључне речи: баладе, Средњи Тимок, *Катина удаја*, *Смрт драгог*, архаичност, мотив смрти

УВОД

Промене у начину живота довеле су до тога да се народно благо полако заборавља и губи заједно са традиционалним начином живота у нашим селима. То је нарочито карактеристично за подручје Тимочке Крајине. Већи део народне поезије не би био сачуван да није било појединаца који су је стрпљиво записивали. Иза Вука Караџића, Милана Ћ. Милићевића, Александра Белића, Маринка Станојевића, Живомира Младеновића, Недељка Богдановића и Љубише Рајковића, остао је велики број записаних народних умотворина. Део овог народног блага, нарочито Средњег Тимока, сачувао је од заборава Љубиша Рајковић Кожељац, и сам из ових крајева. Његов рад, лепота песама које је сакупио и њихова разноврсност, заслужују пажњу.

Овај рад представља покушај да се изнова и на другачији начин приступи народним песмама Средњег Тимока. У раду је извршена анализа две баладе, јединствене по лепоти стиха, али и по мотивима. Управо је необичност и несвакидашњост мотива била подстицај за њихово дубље проучавање.

Са обавезом да сваку од ових балада анализирамо на начин који својом лепотом и заслужују и са жељом да изнесемо што више лирско-епских јединствених мотива којих у другим крајевима готово и да нема, представљамо баладе *Катина удаја* и *Смрт драгог*. Оно што их, поред наведеног, чини јединственим јесте богатство и живост језика којим су испеване. Сам говор, који је далеко од књижевног, пун архаизама и локализама допринео је да ове песме сачувају толику старину. Због аутентичности речника свака песма је наведена у изворном облику, онако како је сакупљач записао у збиркама.

1. О БАЛАДАМА

Балада је краћа усмена или народна песма коју обележава јединство неједнако заступљених чинилаца епског, лирског и драмског израза. Балада има наративни карактер, а прича се казује или пева у трећем лицу (сродност са народним епским песмама), док је радња битно условљена и дубоко прожета емоцијом (сродност са народним лирским песмама).¹

Главну инспирацију талентовани појединци добијали су од породице и друштвених норми тренутка у коме стварају песму. Комбиновање мотива зависи од посебних историјских услова, од степена духовне културе и традиције, али и од личних склоности и надарености певача или казивача. Ствараоци ових песама су изузетно емотивно осетљиви и том сопственом емотивношћу усмеравају догађаје и осећања ликова у песми коју преносиоци векови-ма препевавају и мењају.

У нашим народним баладама пева се о неком тужном догађају, најчешће из породичног живота. То су веома потресне и драматичне песме. Доминантан је лирски садржај који је снажан онолико колико га преносилац баладе таквим учини, јер он у стихове уноси сопствено виђење. Епска карактеристика појављује се када треба да буде представљен неки догађај и она чини композицију баладе. Драмско у балади је неопходно ради стварања конфликта између ликова, и да би се постигла динамичност радње. „Драмски карактер баладе, дијалог и монолог, који неочекивано откривају сукобе, страсти и нарави јунака, редукција елемената сижеа, сугестија уместо мотивације, скривање уместо откривања, слутња уместо сазнања, одсуство пуних имена и спољашњег описа јунака и места збивања – то су битна обележја поезике овог жанра.“² Драматични догађај обавезно се трагично завршава. У балади се претежно говори о трагичној судбини неког лика, драматичној атмосфери, јаком осећању и узбудљивости. На крају баладе налази се порука, исто тако тужна као и цела песма. Драматично разрешење психолошких и моралних сукоба у односима између појединца и породице представљају унутрашњу сардјину највећег броја наших народних балада. Најбројније су управо баладе у којима се говори о сукобу између крвно или емотивно везаних људи, а најчешће је то породица – ауторитет и чувар патријархалног, чувар древних обичаја и моралних норми.

Ликови у баладама су комплексни, приказани у сфери емотивности која представља почетак и крај свега. Они су морални победници и у поразу и при страдању, њихов душевни хероизам је кристализација вековног човековог искуства. Баладични ликови дочаравају тамну страну људског, а потискиване разорне силе у човеку ослобађају се из мрачне подвести и примитивних давно потиснутих нагона³. Жртве кобног сплета околности су младост и лепота, љубав и душевност – предодређене да страдају од злих и недокучивих си-

¹ Речник књижевних ѿермина, „Нолит“, Београд, 1992, 72.

² Исто.

³ В. Ђурић, *Посјанак и развој народне књижевности*, Београд, 1956, 254.

ла које их нагоне на несрећу. Ликови који носе радњу у баладама препуни су тајни, греха, коби – што доводи до таргичног исхода као јединог могућег решења. Стоицизам срца јунака баладе и чврста вера која брани љубав од разорног дејства мржње обасјавају трагичан догађај и чине га драматичним.

Баладе певају о човеку који у својој борби губи, и уче да је човек највећа тајна чак и за себе самог, тајна која у себи носи и рај и пакао. Оне казују да је човеково срце бескрајно у својој величини и да је пут до њега опасан и препун скривених замки. Оно што је посебно вредно јесте чињеница да, упркос страдању, човек треба да се уздигне изнад свих разорних сила које гуще његово постојање, и да снагом своје наде досегне вредности које живот чине достојанственим.

Породица је колевка највећег броја балада. Строг патријархални морал, обичајно право, очување породичне традиције, ауторитет породице, но-сиоци су великог броја балада. Занимљиво је да је мајка одлучујући фактор у породици, јер је, у време настанка народних балада, отац био често одсутан од куће, у трговини, или у рату. Родитељи одлучују о судбини своје деце насилно их женећи и удајући, преко њихове воље, па деца, суочена са срамотом и понижењем, немоћна да на било који начин промене своју судбину, проналазе излаз у сопственој смрти. Искушења пред која су стављени, јунаци балада могу савладати само моралном жртвом и душевном спремношћу на страдање и губитак.

„Песнички поступак троструке градације, стваралачка редукција казивања радње сажете лирским скоковима, понирање у немире човековог унутарњег света, сугестија нереченог и слутња недореченог – главна су својства која обележавају баладу као врсту.“⁴ Радња у балади пролази кроз три фазе, а градација ове трострукости представља динамику која је неопходна да јунак баладе доживи да буде кажњен према греху, или преображен сопственом жртвом. Овакав уметнички поступак обликује унутрашњу садржину баладе и даје јој огромну скривену снагу. Градација, која прати трострукост, завршава се тако што првобитно и почетно осећање уздиже на виши ниво. Велики значај има и дијалог који представља неку врсту исповести и тренутак у коме се открива унутрашње стање личности.

Због својих особености и лепоте казивања, баладе спадају у ред најбољих остварења наше књижевности. Њихова богата драмска радња нагнала је многе писце да их преточе у драме и тако оживе догађаје у њима опеване.

2. УСМЕНА КЊИЖЕВНОСТ ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ

Народне песме и игре се у Источној Србији негују од давнина. Већи-на путописаца у својим белешкама још у 16. веку живописно представља но-шње момака и девојака и даје описе певања и играња девојака у колу. Прве

---

⁴ Х. Крњевић, *Анџилоиџа народних балада*, СКЗ, Београд, 1978, 41.

народне лирске песме у Источној Србији забележене су почетком 19. века. У Вуковој збирци *Мала њросионародна славеносербска њјеснарица*, објављеној 1814. године, налази се једна љубавна песма из Тимочке Крајине под насловом *Девојка са три љубавника*. Прву збирку песама из Тимочке Крајине објавио је Милош Милисављевић 1869. године у Београду под називом *Песме народне*. „Њих је обједињавала идеја и намера да открију изворно народно благо у којем континуирано и упркос трагичним историјским околностима траје и живи дух једног народа, духовни израз бића народног на народном језику.“⁵

Један од најзначајнијих и најранијих сакупљача народних песама у Источној Србији је Милан Ђ. Милићевић који је 1876. године у збирци *Кнежевина Србија* записао и објавио из књажевачког округа пет песама које су се певале на почетку бачијања, руковет песама са различитим мотивима, затим дуже песме из црноречког округа, као и епску песму *Краљевић Марко и вила Пешићеркиња*. Почетком овог века бавио се проучавањем говора књажевачког краја и Александар Белић који је забележио и објавио неколико сватовских песама. Прикупљањем и записивањем песама бавили су се и музиколози: Владимир Ђорђевић, Коста П. Манојловић, Миодраг Васиљевић. Њихове збирке садрже велики број песама и описа догађаја које оне прате.

Мали је број песама у којима је опевана ведрина. Највећи број песама пева о сети и туги, што је одраз стања колективног духа народа који овде живи. Нарочито су у баладама заступљени мотиви смрти, патње, бола, несреће, зле судбине, клетве, па и црне магије у коју је веровање у овим крајевима, нарочито у околини Неготина, и данас присутно. Језик је пун архаичности. Он представља оригиналност. Доминирају изразито лирска осећања љубави драге према драгом, сестре према брату, момка према девојци, мајке према детету. Смрт је неизбежна, те је стога свака од средњотимочких балада елегична и емотивно снажна. Судар многих цивилизација и тешко вишевековно ропство одређују певача да пева вечиту песму о људској патњи, страдању и несрећи.

2.1. Сакупљање песама Средњег Тимока

Један од наших најупорнијих сакупљача и записивача усменог песништва Тимочке Крајине је Љубиша Рајковић Кожељац. Сакупљање и чување блага коме је претила пропаст под утицајем цивилизацијских тековина је његов животни циљ. Он је читав свој живот посветио трагању, слушању, разумевању и бележењу умотворина овог краја.

Завичајне усмене песме Љубиша Рајковић сакупља од 1959. године. Записао их је у селима у долини Тимока, у селима сокобањског краја, али је радо путовао и слушао казивања чувара овог несвакидашњег наслеђа из других крајева Србије. Милица Бранковић, баба по мајци Љубише Рајковића, била је изврсна казивачица. Са жаљењем је говорила да није запамтила ни десети део песама које је чула од своје бабе. Отац јој је био гуслар, а баба врачара,

---

⁵ Исто, 17.

па је могла из прве руке да прима десетине песама – лирских, епских, балада и романи. У њеним песмама све има осетљиву душу – и ствар, и дрво, и животиња, и човек. Из њених уста забележио је баладе *Бојана*, *Павал добар јунак*, *Думић*, као и неколико балада без наслова које су у збиркама означене редним бројевима.

Од других, такође добрих певача и казивача записао је баладе: *Кайи-на удаја*, *Ђурица девојка*, *Смрти граје*, *Смрти грајої*, *Сесџира шрује брајта* као и многе баладичне песме без наслова. Неки од његових казивача су писмени, што је за време у коме су живели права реткост. Међу њима има гајдаша који су своје познавање музике наследили од очева и дедова и тако га пренели записивачима. Међу dobrим познаваоцима осмерачких балада био је и један Ром, који је уз „ћемане“ певао. Каже да је ове баладе чуо и упамтио од бугарских лаутара као младић. Његове су баладе *Змија шроїлавка* и *Свадба Ђорђова*.

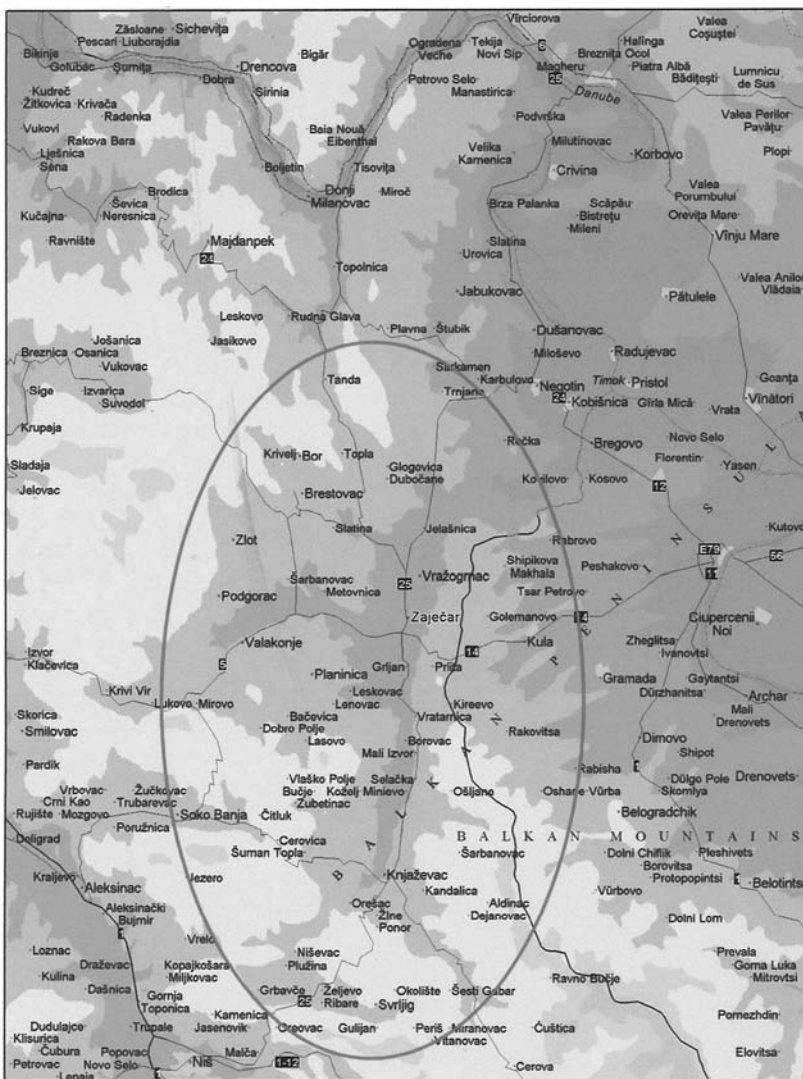
Казивачи и певачи који су своје песме презентовали Љубиши Рајковићу, рођени су и живели пред крај 19. и током 20. века. Његов рад је потврда да је Источна Србија дала у народној поезији вредне примере песама различитих врста. Збирке песама објавио је под оригиналним насловима: *Ђвори самоїворни*, *Здравац миришљавац*, *Јаїо їолубаїо*, *Венци за млагенци*. Свака од ових збирки представља резултат систематског прегалачког вишегодишњег бележења народних песама. Оне су важне за изучавање савременог фолклора. У његовим збиркама има и песама чије су раније варијанте записивали други фолклористи. Тако се запажају многе новине које је народна лирика овога краја доживљавала током времена. Ове збирке песама садрже више стотина песама које можемо сврстати у три целине:

- а) лирске песме: митолошке, ђурђевске, крстоношке, сватовске, бајалице, љубавне, породичне, лазаричке, краљичке, успаванке, цупкалице;
- б) лирско-епске песме: баладе и романсе;
- в) епске песме.

Балада нема записаних у великом броју. Има их десетерачких и осмерачких. У њима има препознатљивих и уобичајених мотива и ликова, описа слика тешког времена под туђинском влашћу, а има и неких у којима можемо срести карактеристичне мотиве влашког краја којих у другим крајевима Србије нема. Патријархални дух и обичаји удавања девојке на силу представљају честу тему народних песама, као и клетва и сујеверје.

3. БАЛАДЕ СРЕДЊЕГ ТИМОКА

У време турског зулума настао је велики број балада. Тежак живот у ропству, насиље и угрожавање људског достојанства разлог су да народни певач испева баладе о трагичној судбини универзалних ликова који су се могли сусрести у долини Тимока. И ратови после владавине Турака нагнали су народне песнике да певају о несрећи која је стални пратилац мајки, супруга, мужева, сестара, девојака.

Подручје средње Тимок

Трагичне судбине због несрећне љубави честе су теме средњотимочких балада. Такође има балада са мотивом удаје без пристанка девојке за момка кога су јој наменили родитељи и родбина, а њих је било стално током историје у овим, као и другим крајевима Србије. Поједине баладе имају алегоријски смисао где мајка-кошута или мајка-ластивица доживљавају судбину мајке српског ратника и једнако снажно пате и плачу. Највећи број балада има такозване интернационалне мотиве: зла свекрва, окрутна мајка, насилна удаја, несрећна љубав пред којом се испречила патријархална воља родитеља, неузвраћена љубав, смрт девојке или момка, патња мајке услед губитка детета.

Карактеристике ликова и њихове особине у баладама Средњег Тимока разноврсне су, али сви они у себи носе заједничку црту трагичности и зле судбине. Болест и смрт чине трагедију коначном и огромном, а кроз све баладе провејава туга, несрећа и сета које су обавезне пратиле зле коби баладичних ликова. Оне не певају о јунацима који побеђују, него о човеку који губи и страда. Оне казују да је људско срце бесконачно и немерљиво и да су његови путеви непредвидиви. Јунаци балада приказани су унутрашњим, а не спољашњим описом, што наглашава лирску црту ових песама.

Тематски распон у баладама је велики. Оне певају о девојци зле среће, о драгима које раставља смрт, о несрећним супружницима, о породичним сукобима⁶. Једна од омиљених тема је наметање сину невољене невесте, односно девојка коју насилно удају за недрагог. Један број песама има мотиве карактеристичне за локална обележја везана за празноверје, црну магију и клетву родитеља упућену деци. У средишту збивања стоји човеков лични и породични живот, породични односи и сукоби унутар породице. У њима је готово обавезно присутан кривац који подстиче трагична дешавања, а њему су супротстављени недужност, доброта, љубав.

Баладе су песме безвременске – могле су настати било кад и било где⁷. Личности ретко имају одређен историјски идентитет – најчешће су то људи који постоје само по универзалним именима или надимцима, у неодређеном времену и простору. Догађаји који се развијају у балади су општељудски, а јунак је носилац људског искуства које се у стварном животу може у сваком времену поновити и догодити.

И средњотимочке баладе су се стварале и мењале у току дуготрајног процеса трансформисања лирских осећања, фабуле и драмске динамике. Судбина балада зависила је од појединца и његовог дара, наслеђеног и стеченог искуства, од његове способности да сопствене емоције преточи у стихове. Стога задивљује чињеница да су неуки, неписмени и необразовани појединци испевали права ремек-дела која нарочито данас у савремено доба, заслужују нашу пуну пажњу.

Баладе, чији се прикази налазе у наставку, само су неке од многобројних, које представљају бисере тимочког народног стваралаштва. Оне су једнако сугестивно лепе и изражавају најдубља људска осећања у страдању и болу, исто као и баладе настале у другим крајевима Србије. Све су прожете драмском динамиком, драматичним дијалозима и радњама и све опевају трагично збивање кроз лично искуство ликова.

3.1. „Катина удаја“

Мајка Кату за Арапа даје,
за Арапа, за жути дукати.
Баба зету ручом наручује:

⁶ Н. Килибарда, *Лејенга и поезија*, Београд, 1976, 151.

⁷ Исти, *Из коријена усмености*, Приштина, 1988, 45.

„Богом зете, богом Арапине,
ноћом дођи, и ноћом отиди,
тур’ на руке беле рукавице,
па намакни калпак над очију
да ти Ката лице не опозна.“
Купи Арап двеста и два свата,
те узима Кат у невестицу.
Кад су били кроз гору зелену,
проговара Ката невестица:
„Бога тебе, мој ручни девере,
а који је млади младожења?“
„Бога тебе, Като невестице,
гледај редом кићени сватови,
та кому се само зуби беле,
то је, Като, млади младожења.“
„Бог тебе, мој драги девере,
додај мени ножи од биљура
да расечем зелену јабуку,
да расквасим моја медна уста.“
Даде Кате ноже од биљура,
ал’ не сече зелену јабуку,
веће себе у срце убоде.⁸

Конзервативни дух, верски закони, немоћ пред страхом од беде и смрти којом моћни прете, теме су ове баладе. Такође је удаја на силу била најчешћи начин да двоје склопе брак, те је овај чест мотив доминантан управо у балади *Катина удаја*. Ова балада говори о достојанству, поштењу и части девојке која мора да живи и оконча живот стоички, не мирећи се са судбином коју јој намеће несрећно доба у коме живи.

Ката је девојка за удају, добро васпитана, лепа и поштена. У то време најчешће су се девојке удавале за момке које им је породица наменила. Слепа послушност, која је одлика патријархалног васпитања, ову девојку натера да попусти и повинује се мајчиној жељи:

„Мајка Кат у за Арапа даје,
за Арапа, за жути дукати.“⁹

Мајка жели да њена ћерка живи удобно и богато, рачунајући да ће патријархално васпитање да је натера да се помири са судбином коју јој је она као родитељ наменила. Она је читав живот провела у сиромаштву, па жели да бар њена ћерка живи у изобиљу.

Пошто страхује од Катине реакције, поручује зету да дође ноћу да се не би приметилa његова тамна арапска пут. Младожења је богат и моћан, а мај-

⁸ Љ. Рајковић, *Здравац миришљавац – народне њесме и бајалице из Тимочке Крајине*, Графичко-издавачко предузеће „Зајечар“, Зајечар, 1978, 109.

⁹ Исто.

ка, као и цео наш народ, уплашена и на ивици беде и сиромаштва. Плаши се да њена Ката неће одмах пристати, али зна да ће временом, као и све девојке удате „на невиђено“, прихватити мужа и бити послушна и смерна. Зато доноси одлуку да је некако превари, како Ката не би посумњала и учинила нешто што ће покварити мајчине планове.

Драмски моменат јавља се у тренутку кад Ката полази са сватовима у непознато. Она угледа „двеста и два свата“ и претпостави да је младожења богат судећи по несвакидашњој раскоши. Радозналост и страх натерају је да пита „ручнога девера“ који је од сватова њен младожења. Када јој девер одговори да је младожења онај „та кому се само зуби беле“, она схвати да се наша у положају из кога постоји само један излаз. Како је васпитана да читавог живота буде послушна и поштена, да поштује своју веру и Бога, она схвата да ће њена част и чистота пред Богом и људима бити укаљана. Кулминацију представља мешавина осећања страха, јаке вере у Бога и понос. Зато девојка каже деверу који је све време крај ње:

„Бога тебе, мој ручни девере,
додај мени ножи од биљура
да расечем зелену јабуку,
да расквасим моја медна уста.“¹⁰

Ката најављује своју смрт рекавши да жели да ножем расече јабуку. Трагичан крај одмах се наслућује, јер је зелена јабука симбол младости и почетка живота. Тако се открива и порука ове баладе. Она ножем не сече јабуку, „веће себе у срце убоду“. Стоичко држање, отпор и немирење са судбином одлике су ове јаке личности способне да донесе у тренутку тешку и једину исправну одлуку – да се смрћу спасе од ропског живота у материјалном богатству. Она више воли да часно умре, него да живи у богатству несрећна. Порука њене смрти је јасна – од материјалног богатства вреднији је частан, поштен и слободан живот.

3.2. „Смрт драгор“

„Разболе се злато моје
од све туге и невоље,
нит’ умире, нит’ остаје,
нит мени опроштај даје
да си тражим друго либе
по убаво, по гиздаво,
већ ме шаље у градине
да му тражим жуте дуње,
да му тражим жуте дуње,
жуте дуње, бело грожђе.

---

¹⁰ Исто.

Кад ја одо' у градину,
 дрво нађо', дуње нема,
 лозу нађо', грожђе нема.
 Кад се врати' из градине,
 скоби' злато на ћуприје,
 скоби' злато на ћуприје,
 на ћуприје на носилке.
 Дукат дадо': „Спустите га“,
 а два дадо: „Отклоп' те га
 да му видим бело лице,
 да му видим бело лице,
 а какве су обрвице.“
 Бело лице пребледело,
 обрвице ко што биле.
 „Пренес' те га крај мог стана,
 пренес' те га крај мог стана,
 нека види моја нана,
 да немам драгана.“¹¹

Тачно време настанка ове песме није сасвим познато, као ни историјске прилике, али пошто је у овим крајевима у прошлости било много жртава непознатих и неизлечивих болести, сигурно је да је оваква девојачка судбина била честа појава. Религија је у давним временима имала велику улогу у животу народа. Феномен опроштаја био је од религијске и животне важности. Сматрало се да девојка треба да остане до смрти верна ономе коме је обећана. Девојка у овој балади свог драгог неизмерно воли, али увиђа да се његов живот ближи крају. То показује метафором „злато моје“ којом изражава колико њој вреди његов живот, и да ће јој бити тешко да живи без њега. Али, она је у исто време млада и пуна живота.

Њеном лику у потпуности је супротстављен драги који умире, јер вероватно болује од неизлечиве болести. Узрок његове болести није јасно исказан. Она га жали због тога, а жали и себе, јер зна да ће остати до краја живота сама уколико не добије жељени опроштај и прилику:

„Да си тражим друго либе
 по убаво, по гиздаво.“¹²

Девојка представља живот, а младић смрт. Њена појава је светла и обасјана, а његова суморна и мрачна. Она жели да живи, не жели да се њен живот заврши онда кад смрт однесе њеног драгана, зато очајнички жели да се он коначно одлучи и дозволи јој да пође за другога. Уместо онога што девојка очекује, младић тражи да му она донесе „жуте дуње, бело грожђе“, јер предосећа да се ближи крај његовом животу и не жели да она буде поред њега кад буде куцнуо смртни час. Младић је у овим тешким тренуцима себичан и по-

¹¹ Исто, 112.

¹² Исто.

сесиван, јер не пружа прилику својој драгој да уз другог буде срећна. Њена туга биће већа због сазнања да ће јој живот бити самотнички.

При повратку из поља, где је отишла да тражи дуње и грожђе које није нашла, јер их није ни било, сусреће на мосту свога драгог мртвог како га носе „на носилке“. Она схвата да је преварена, да није добила дозволу за будућу срећу, па у очају тражи да подели своју дубоку тугу и несрећу са мајком:

„Пренес’те га крај мог стана,
нека види моја нана
да немам драгана.“¹³

Лирска црта наглашена је у тренутку незнања, кад се очајна девојка обраћа мајци тражећи од ње да саосећа са њеним болом. Девојчина судбина је запечаћена смрћу њеног драгог. Она ће остати сама. Неизбежност судбине и немоћ да јој се одупре чини лик ове девојке трагичним, а то је и порука ове баладе. Драматика достиже врхунац кад девојчин живот постаје бесмислен и без мотива. Она зна да ће морати да га проведе у самоћи и у молитвама упућеним Богу, који ће јој бити једина утеха и снага. У тешким тренуцима она не тугује за младићем који умире у пуној снази, већ тужи због своје самотничке будућности.

Сваки народ својом поезијом изражава дух свога постојања. Тако прошлост живи кроз песме у данашњици и преноси нам дах времена у коме су настале. Баладе су траг животних недаћа и патњи које су нам остале од предака. Не бисмо ни знали колико је било тешко живети у давна времена у средњотимочком крају када су болест, сиромаштво и ратови проузроковали много трагедија и смрти, да није ових песама које по лепоти могу да се мере са другим српским баладама. Њихова посебност је у архаичном тимочком (торлачком) говору. До данас оне нису изгубиле ништа од своје животности.

ЛИТЕРАТУРА

Богдановић, Н., *Изоглосе југоисточне Србије*, „Просвета“, Ниш, 1992.
Бошковић, М., Стули, *Усмена књижевност као умјешност ријечи*, Загреб, 1975.

Бошковић, М., Стули, *Усмена књижевност некад и данас*, Београд, 1983.
Деретић, Ј., *Огледи из народног јесеништва*, Београд, 1978.

Димитријевић, Р., *Теорија књижевности*, „Вук Караџић“, Београд, 1965.
Ђукић, Б. Г., *Грамањички и књижевни шермини*, „Студио плус“, Београд, 1987.

Ђурић, В., *Посијанак и развој народне књижевности*, Београд, 1956.
Живковић, Д., *Теорија књижевности са теоријом јисмености*, „Драганић“, Београд, 1995.

---

¹³ Исто.

- Зима, Л., *Фигуре у нашем народном њјеснишњву*, Загреб, 1988.
Килибарда, Н., *Лејенда и њоезија*, Београд, 1976.
Килибарда, Н., *Из коријена усменосшш*, Приштина, 1988.
Крњевић, Х., *Аншолошја народних балада*, СКЗ, Београд, 1978.
Крњевић, Х., *Лирски исшочници*, Београд – Приштина, 1986.
Милићевић, В., *Вук Сшћепановић Карашић - ризничар народној блаја*, „Графарт“, Београд, 2002.
Мићуновић, Љ., *Речник књижевних штермина*, „Алтера“, Београд, 2002.
Пецо, А., *Прејлед сршскохрвајских дијалекашш*, „Научна књига“, Београд, 1991.
Рајковић, Љ., *Двори самошворни - народне умошворине из Средњег Тимока*, „Тимок“, Зајечар, 1972.

Snezana S. Bascarevic

LES BALLADES DE SREDNJI TIMOK – *LE MARIAGE DE KATA* ET *LA MORT DU BIEN-AIMÉ*

Résumé: Chaque peuple exprime l'esprit de son existence par la poésie. Les destins tragiques causés par les amours malheureux sont fréquents comme sujet des ballades de Srednji Timok. Cette oeuvre offre une analyse nouvelle et différente des ballades *Le mariage de Kata* et *La mort du bien-aimé*, qui expriment les émotions humaines les plus profondes. Elles sont pleines de la dynamique propre à la drame, des dialogues et des actions dramatiques et chantent les événements tragiques à travers l'expérience personnelle des personnages principaux. Leur particularité peut également être trouvée dans le parler archaïque de Timok et l'époque où elles sont nées. Pour montrer l'authenticité du vocabulaire, nous avons cité les poèmes dans leur forme originelle, telle que le collecteur a noté dans ses recueils.